

Irta: VASVÁRY ÖDÖN

SZABADSÁG

1965. Jul. 17.

KI VOLT BIZONFY FERENC?

Vasváry Ödön

Alig van név, amelyet az amerikai magyarság jobban ismerne, mint Bizony Ferenc nevét. Ez a széleskörű népszerűség a szótárja révén jutott neki, amely immár majdnem száz esztendeje forog (közkezen az angolul és magyarul tanuló emberek között, amelynek nagybetűs hirdetéseit ma is meg kell látni mindenkinek, aki amerikai magyar ujságot vesz a kezébe. Ennek dacára maga az ember, aki a nevezetes szótár mögött állt, jóformán teljesen ismeretlen maradt, én legalább nem emlékszem, hogy félszázad alatt, amióta Amerikában élek, egyszer is olvastam volna valamit róla. Talán Sziklay Andor, aki értékes tanulmányt írt az újabb kiadáshoz, írt róla, de ezt nem tudom biztosan.

Egyszóval: Bizony Ferencet bizony elfelejtette a világ, ha munkáját naponta forgatja is. Ezt az elfeledést nem érdemelte meg, dehát ez az emberi sors. Viszont az utókor mégis tartozik valamivel azoknak, akik a letűnt nemzedékekben azon dolgoztak, hogy valamikor nekünk is könnyebbségünkre lehessenek.

Rójuk le azt az adósságot az elfelejtett Bizony Ferencsel szemben ezzel a néhány sorral.

A szótáriró voltaképpen német származású ember volt és a ma Ausztriához tartozó Burgenlandban, Nyugat-Magyarországon született 1828-ban. Családi neve Maschitz volt. A vidék annyira közel van Ausztriához, hogy lakossága jórészt német eredetű emberekből állott, akikből azonban a nemzedékek multával kitűnő magyarok váltak. Bizonyfy is ezek közé tartozott.

Amikor 1848-ban megmozdult a magyar nemzet, hogy jogait kivívja, Bizonyfy is (akkor már ezen a néven) az első között volt, akik beálltak a honvéd hadseregbe. Az orvoskarhoz volt beosztva és főhadnagyi rangra emelkedett. A harc elvesztése után neki is menekülnie kellett hazájából és a külföld bujdosója lett. Először Svájcban próbált megállapodni, majd Németországba ment, ahol igyekezett az ország mozgalmalrodalmi és kulturális életébe bekapcsolódni. Megismerkedett a híres filozófus Schopenhauerrel, valamint a még híresebb költővel, Heinével. Fel

van jegyezve róla, hogy bár zeneértő ember volt, Wagner ujszerű és nehézkes muzsikáját nem szívelhette.

Hamburgi tartózkodása alatt megnősült, odavaló német leányt vett el. Londonba költözve, mint orvos működött és nagy kiterjedésű gyakorlatra tett szert, ugyanakkor az ottani nagy lapba, a Times-be, több cikket írt.

Fiatal felesége Londonban meghalt. Másodszor is megnősült ott, ismét német származású nőt vett feleségül.

Amikor az 1867-es kiegyezés és királykoronázás meghozta a menekültek számára a teljes amnesztiát, Bizonfy is visszatért hazájába, ahol azonban az elhelyezkedést nem találta könnyűnek. Ez keserűséggel töltötte el, amikor pedig mint képviselőjelölt is megbukott, elhatározta, hogy újra nekivág a nagyvilágnak. Visszament Németországba, ahol azonban csak rövid ideig maradt: a honvágy megint hazavitte a Lajta folyó vidékére.

Közben állandóan dolgozott nagy angol szótárán, amely 1878-ban jelent meg és azonnal népszerűvé lett, ismerte tette írója nevét. Emellett írt egy kis könyvet is, amelyben gondolatait és megjegyzéseit foglalta össze a kor problémáiról. Ez a kis könyve is igen népszerű lett, sokan olvasták, köztük Bubics Zsigmond is, a későbbi kaszai püspök. Bubics, aki az egyik Eszterházy herceg fiának volt korábban nevelője, magas összeköttetésekkel rendelkezett. Ő biztatta Bizonfyt, hogy költözzék Kismartonba (a mai Eisenstadt), az Esterházyak fő fészkébe, ahol véleménye szerint nyelvtanítással tisztességes megélhetést tud biztosítani magáink. Így is történt. Bizonfy lett

a város és környék legjobb családjainak nyelvmestere. Ott is halt meg 1912-ben, 84 éves korában. Sirkövén ez az igazság áll, latin nyelven: "Az élet a halál kapuja, a halál az élet kapuja".

Özvegye visszaköltözött Angliába, előzőleg azonban férje iratainak legnagyobb részét megsemmisítette. Az iratokból csak kevés jutott Bizonfy legjobb barátjának, S. Wolfnak a kezébe. Bizonfy könyvei azonban megmaradtak, az özvegy ezeket is Wolfnak adta. Wolf maga is nagy könyvbarát és műgyűjtő volt, aki életében egész múzeumra való anyagot halmozott össze. Valóban múzeum is lett belőlük, az S. Wolf Múzeum ma is megvan Eisenstadtban.

A szótáriró fennmaradt levelezésében egy érdekes levelet találtak, amelyet nem kisebb ember, mint Deák Ferenc, a "haza bölcese" írt Bizonfy feleségének még férje életében. A levélnek ezek voltak az előzményei: Bizonfy szeretett volna elnyerni egy tanfelügyelői állást. Több nevezetes embertől kapott ajánlólevelet a miniszterhez, akitől a kinevezés függött, felesége pedig magát Deákot is megkérte levélileg, hogy emeljen szót a miniszternél férje érdekében. Az asszony kétszer is írt Deáknak, de választ nem kapott. Mikor azután az lett a dologból, hogy az állásra mászt neveztek ki, az asszony egy mérges levelet küldött Deáknak, amelyben meglehetősen erős kifejezéseket használt, főlemlítve azt is, hogy bizonyára azért mellőzték férjét, mert mint volt honvédtiszt, emigráns volt, amiért így kell bünhődnie.

Deák németül válaszolt a németül írt levélre. Deák azzal mentegetőzött, hogy ő, nem ismerve Bizonfyt, nem is ajánlhatta jó lélekkel, bár nevét többször is említette a miniszter előtt. Azt pedig, hogy Bizonfynak emigráns mivolta ártott volna, kereken tagadta, rámutatva arra, hogy a visszatértek közül nagyon sokan igen jól elhelyezkedtek. Az asszony elküldte Deáknak Bizonfy egyik tanulmányát is a szanszkrit—magyar nyelvrokonságról, amit Deák visszaküldött azzal, hogy nem lévén szakember ezen a téren, nem tud hozzászólni, de azért érdeklődéssel nézte át a tanulmányt.

Nem kétséges, hogy Bizonfy értékes szótárát még a következő nemzedékek is haszonnal fogják forgatni.

U. ö. Cikkek Tr. 4.

